

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

УДК 342.9: [321.7:004

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15254765>

**Е-демократія як складова цифрової політики держави:
адміністративно-правовий аспект**

Терела Максим Анатолійович

аспірант кафедри конституційного та адміністративного права,

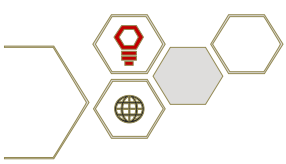
Запорізький національний університет,

м. Запоріжжя, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-7033-4765>

Прийнято: 10.04.2025 | Опубліковано: 21.04.2025

***Анотація.** У статті досліджено сутність і роль електронної демократії в контексті сучасної цифрової політики держави, зокрема зосереджено увагу на її адміністративно-правовому регулюванні та впливі на публічне врядування. Розглянуто підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до визначення е-демократії як форми взаємодії влади та громадян із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізовано нормативно-правові основи впровадження електронної демократії в Україні, а також ключові напрями розвитку цього феномена з огляду на потребу підвищення прозорості й підзвітності державних інституцій. Виокремлено технологічний і політико-правовий аспекти е-демократії. Технологічний аспект охоплює запровадження інструментів е-участі (е-петиції, електронне голосування, онлайн-обговорення проєктів нормативно-правових актів), а політико-правовий аспект передбачає формування та підтримку демократичної культури, розвиток правосвідомості й партнерської взаємодії громадян із державою. Розкрито значення міжнародного досвіду та рекомендацій щодо урегулювання цифрових процесів із*

метою розбудови демократичних принципів і належної адміністративної практики.

На підставі порівняльного аналізу визначено можливі шляхи вдосконалення електронної демократії, серед яких модернізація електронного урядування, запровадження електронного парламенту й е-голосування, а також розширення інформаційно-роз'яснювальної діяльності серед населення. Окреслено перспективи розвитку е-демократії в контексті більш ефективної реалізації прав і свобод громадян та підвищення якості публічних послуг. Зроблено висновок про необхідність системного міждисциплінарного підходу, що сприятиме комплексній реалізації цифрової політики держави та забезпечить сталий розвиток демократичних інститутів.

Ключові слова: *електронне урядування, електронна демократія, інформаційно-комунікаційні технології, диджиталізація, цифровізація, електронний парламент.*

E-Democracy as a Component of the State's Digital Policy: Administrative and Legal Aspect

Terela Maksym Anatoliiovych

postgraduate student of the Department of Constitutional and
Administrative Law, Zaporizhzhia National University,

Zaporizhzhia, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-7033-4765>

Abstract. *The article examines the essence and role of electronic democracy in the context of the modern digital policy of the state, focusing on its administrative and legal regulation and its influence on public governance. It analyzes the approaches of domestic and foreign scholars to defining e-democracy as a form of interaction between government and citizens through the use of information and communication technologies. The normative and legal foundations for introducing electronic*

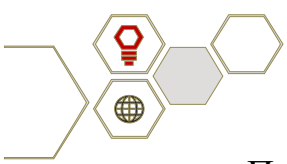

democracy in Ukraine are explored, along with the key directions of its development aimed at enhancing transparency and accountability within state institutions. The technological and political-legal aspects of e-democracy are highlighted. The technological aspect includes the implementation of e-participation tools (e-petitions, electronic voting, online discussions of draft regulations), while the political-legal aspect involves fostering and supporting democratic culture, legal awareness, and partnership-based interaction between citizens and the state. The significance of international experience and recommendations regarding the regulation of digital processes is revealed, with a view to strengthening democratic principles and proper administrative practice.

Based on a comparative analysis, possible ways to improve electronic democracy are identified, including the modernization of e-government, the introduction of an e-parliament and e-voting, as well as broader public-awareness campaigns. The prospects for developing e-democracy in the context of more effectively realizing citizens' rights and freedoms and improving the quality of public services are outlined. It is concluded that a systemic and interdisciplinary approach is necessary for the comprehensive implementation of the state's digital policy and to ensure the sustainable development of democratic institutions.

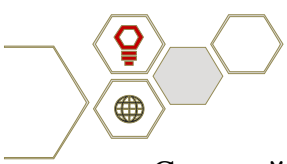
Keywords: *electronic government, electronic democracy, information and communication technologies, digitalization, digitization, electronic parliament.*

Постановка проблеми. Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їхнє стрімке проникнення у різні сфери суспільного життя зумовлює необхідність формування цілісної цифрової політики держави. Одним із ключових елементів цієї політики стає електронна демократія, що полягає у запровадженні інструментів е-участі та взаємодії громадян із владою в цифровому середовищі. Водночас адміністративно-правовий аспект набуває визначального значення, оскільки правове регулювання цифрових процесів безпосередньо впливає на ефективність запровадження механізмів е-демократії та створення прозорого, відкритого управлінського середовища.

При цьому постає питання вдосконалення нормативно-правової бази, необхідної для функціонування е-демократії, узгодження її з чинними стандартами та принципами дотримання прав людини, а також розвитку інституційних та технологічних передумов. Залишається актуальним визначення способів та критеріїв оцінювання ефективності е-демократії у процесі цифрової трансформації держави. Усе це вимагає комплексного міждисциплінарного підходу, що враховує правові, управлінські та технологічні аспекти, аби забезпечити належне здійснення державної цифрової політики та посилити рівень громадської участі у публічному врядуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження засвідчують багатовимірність поняття е-демократії. У вітчизняних джерелах, зокрема у працях І. Сопілко, Р. Сай, К. Саркісової, електронна демократія часто розглядається як поєднання інформаційно-комунікаційних технологій з різними формами безпосередньої чи представницької участі громадян у прийнятті державно-управлінських рішень [1, с. 105; 2, с. 68]. При цьому одні автори (А. Мезенцев, О. Юріков) акцентують увагу на технологічному аспекті – запровадженні зручних електронних сервісів (е-петиції, електронне голосування, цифрові платформи для обговорення проєктів рішень) [3, с. 68; 4, с. 141]. Інші дослідники (Ю. Крилова, С. Чукут) наголошують на політико-правовій складовій, пов'язуючи е-демократію з формуванням громадської свідомості, етичними аспектами онлайн-спілкування та прозорістю діяльності публічних органів влади [5, с. 71; 6]. Проблематика систематизації понять е-демократії та е-уряду та особливості впровадження цих інститутів в Україні через призму характерних для Ради Європи підходів щодо їх сутності перебувала в колі наукових інтересів М. Хаустової [7]. Як зауважує К. Трошкіна, післявоєнне відновлення України стане одним із найбільших проєктів у Європі з часів Другої світової війни, що потребуватиме комплексної стратегії впровадження електронної демократії. На її думку, така стратегія має враховувати міжнародний досвід застосування цифрових інструментів участі та відповідати стандартам

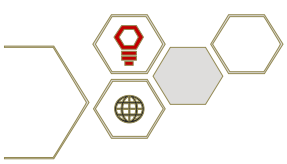

Європейського Союзу, аби гарантувати ефективне функціонування державної влади на звільнених територіях і стимулювати демократичні процеси [8].

Аналізуючи зарубіжні публікації, можна побачити підхід до розгляду е-демократії крізь призму її впливу на трансформацію суспільних інститутів та посилення підзвітності урядових структур [9]. Значна увага такими вченими, як У. Конгте, М.-Д. Гільямоном, А. Нурманді, С. Салахуддіном, І. Т. Сіхідом, приділяється питанням етичного використання цифрових технологій: свободі вираження, захисту персональних даних та мінімізації деструктивних явищ в онлайн-просторі [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У правовій сфері е-демократія набуває практичного значення завдяки чітким адміністративно-правовим процедурам, що регулюють роботу з електронними зверненнями, організацію електронного парламенту та механізми електронних консультацій і обговорень. Водночас у законодавстві України залишається дискусійним питання комплексного нормативного визначення та організаційно-правового забезпечення е-демократії з урахуванням найкращих зарубіжних практик та рекомендацій міжнародних організацій. Така ситуація зумовлює необхідність подальшого осмислення взаємодії е-демократії та електронного урядування як компонентів єдиної цифрової політики держави. Тому представлене наукове дослідження робить внесок у науковий дискурс, по-перше, уточнюючи дефініцію е-демократії як ширшого феномена, ніж це передбачено чинним українським законодавством; по-друге, пропонує адміністративно-правову модель її інтеграції з е-урядуванням, спираючись на європейські стандарти. По-третє, вона систематизує трирівневу структуру е-демократії та пропонує алгоритм її впровадження у повоєнний період, що може слугувати дорожньою картою для органів влади.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є з'ясування специфіки електронної демократії як складової цифрової політики держави та розкриття адміністративно-правових засад її впровадження. Досягнення цієї мети передбачає систематизацію сучасних наукових поглядів на

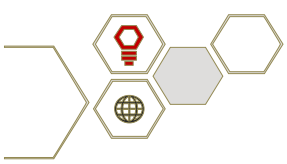

е-демократію, визначення ключових елементів адміністративно-правового механізму її забезпечення, окреслення основних викликів і перспектив реалізації е-демократії в Україні, а також формулювання рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання для розширення електронної участі громадян.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення цифрового суспільства та поширення інформаційно-комунікаційних технологій кардинально змінюють традиційні механізми комунікації й управління. У країнах, які прагнуть розвивати демократичні інститути, особливого значення набуває розроблення та впровадження е-інструментів, що дозволяють громадянам брати участь у формуванні державної політики. Саме через це електронна демократія виходить на перший план у численних наукових дискусіях, оскільки вона може стати дієвим механізмом посилення громадянської активності та взаємодії суспільства з публічною адміністрацією.

Зі свого боку, належне адміністративно-правове регулювання цифрових процесів дає змогу закласти чіткі правила функціонування електронних платформ та забезпечити реалізацію основоположних прав і свобод громадян. Це особливо актуально для України, де останніми роками відбувається системна трансформація публічного управління в напрямі диджиталізації та посиленої прозорості. Водночас сучасні виклики, пов'язані з безпековою ситуацією та реформами, зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення правового підґрунтя е-демократії, що слугуватиме гарантією ефективного й стабільного розвитку цифрової політики держави.

Поняття електронного урядування тісно пов'язане з категорією електронної демократії. Так, І. Сопілко та Р. Сай під електронною демократією розуміють таку форму організації суспільства, за якої громадяни, а також громадські організації й представники бізнесу завдяки широкому застосуванню ІКТ можуть бути залучені як до прийняття державних рішень, так і до участі в державному управлінні. На думку вчених, електронне урядування та електронна

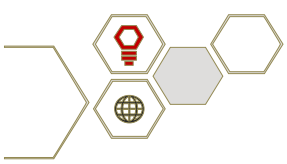
демократія розглядаються лише як «зручні технології для реалізації переходу до інформаційного суспільства» [1, с. 105].

З'явившись вперше в США термін «електронна демократія» (electronic democracy) досить швидко набув поширення у багатьох країнах. В широкому сенсі цей термін означає можливість залучення громадян до більш активної участі у справах суспільства завдяки використанню комп'ютерних приладів та телекомунікаційних мереж насамперед у політичному процесі. У вузькому розумінні термін означає використання громадянами інформаційних, а також телекомунікаційних технологій для участі в конституційно передбачених заходах, що стосуються управління справами держави та місцевих спільнот. Саму електронну демократію пропонують розглядати як форму політичної комунікації [2, с. 68].

Відповідно до іншого підходу, електронна демократія – це форма організації суспільства, що передбачає залучення громадськості до прийняття державних рішень та їх участь в державному управлінні за допомогою ІКТ (далі – ІКТ). Залежно від напрямів демократії, які реалізуються, е-демократія передбачає використання різних технологій для: 1) підвищення прозорості політичного процесу; 2) посилення прямого залучення і участі громадян в обговоренні нагальних проблем [1, с. 105].

Викладені підходи свідчать про різне тлумачення змісту електронної демократії і різні способи встановлення взаємозв'язку з електронним урядуванням. Варто відзначити, що обидва явища є динамічними та залежать від низки факторів зовнішнього та внутрішньодержавного характеру, а їх різний прояв (як процесу, як форми, як інструменту) може мати місце в конкретних історичних та соціальних умовах.

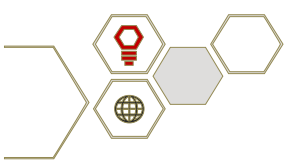
Деякі дослідники виділяють дві моделі застосування ІКТ у процесах сучасного суспільно-економічного розвитку (зокрема – розбудови інформаційного суспільства): «демократичну» (е-демократія) та «адміністративну» (е-урядування). За «демократичної» моделі (е-демократія) переважають комунікації в напрямку «знизу вгору», коли громадяни певним

чином можуть впливати на функціонування держави, отримуючи необхідну інформацію, контролюючи відповідність пріоритетів державної політики приватним інтересам та беручи участь у прийнятті політичних рішень. «Адміністративна» модель (е-урядування) характеризується відносинами «зверху вниз», коли відповідним чином надаються державні послуги та здійснюється сам процес управлінської діяльності [7, с. 10].

Варто окремо зазначити, що в межах національного нормативно-правового регулювання поняття електронної демократії було закріплено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства», яку планувалось реалізувати до 2020 року. Відповідно до положень даного нормативно-правового акту електронна демократія визначається як «форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно-комунікативних технологій» [11]. Водночас, даним актом передбачаються визначення таких понять, як електронна економіка, електронна комерція, електронна послуга, електронна культура, електронна освіта, електронна медицина, що відображає різні сфери прояву диджиталізації.

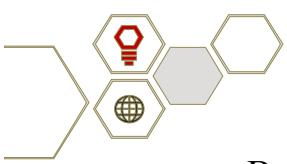
Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» від 8 листопада 2017 р. № 797-р передбачено ширше визначення електронної демократії, порівняно з тим, що закріплене у розпорядженні № 386-р: електронна демократія – «форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах, що дає змогу: посилити участь, ініціативність та залучення громадян на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні до публічного життя; поліпшити прозорість процесу прийняття рішень, а також підзвітність демократичних інститутів; поліпшити зворотну реакцію суб'єктів владних повноважень на звернення

громадян; сприяти публічним дискусіям та привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень» [12]. Дане визначення важко визнати досконалим з огляду на те, що електронна демократія знову визначається як форма участі громадян у державному управлінні, державотворенні, місцевому самоуправлінні, у якому наведений перелік очікуваних результатів такої участі, проте ключові характеристики даного процесу не визначені.

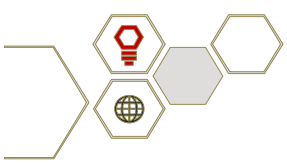
Досить цікавим є визначення участі як «долучення громадян і представників громадянського суспільства за власною ініціативою до розвитку самоврядування, формування та реалізації державної політики, а також її моніторингу та оцінки, що передбачає двосторонню взаємодію суб'єктів владних повноважень і громадян, розгляд та/або врахування отриманих пропозицій за прозорими процедурами» [12]. Виникає питання, чи доцільно саме в такому лексичному вираженні ідентифікувати процес і процедуру залучення громадян до електронної демократії.

Державним агентством з питань електронного урядування в Україні спільно з міжнародним фондом «Відродження» ще у 2015 році було опубліковано проєкт Білої книги державної політики «Електронна демократія». В останній за результатами аналізу міжнародних стандартів та вітчизняної практики політики е-демократії рекомендувалося: 1) прийняти за основу формування та розвитку політики е-демократії змішану стратегію зустрічних рішень «знизу вгору» – «зверху вниз»; 2) розробити як окремий документ Стратегію розвитку е-демократії в Україні з урахуванням рекомендацій міжнародних організацій та прийняти її як рамковий закон; 3) розробити стратегії розвитку е-демократії на рівні вищих органів державного управління, всіх гілок влади (ВРУ, КМУ, судова гілка влади), а також програми/плани заходи/дорожні карти на рівні окремих органів державної влади, місцевого самоврядування (документи повинні були містити конкретні показники розвитку е-демократії, дорожню карту та перелік проєктів провадження е-демократії строком до одного року) [13, с. 3–4].

Вартими уваги є також можливі напрями е-демократії за трьома рівнями: базовий рівень – відкриті дані (одноканальне інформування) – дозволяє недержавним інституціям та активістам оперативно готувати альтернативні та конкурентоспроможні продукти політики (моніторинг та оцінку, проекти рішень, експертизу). Додатковою вигодою є розвиток ІТ-сектору економіки. Мезорівень – опублікування інформації про політику на веб-ресурсах (одноканальне інформування). Йдеться про опублікування аналітичних продуктів органів влади: звіти, новини про діяльність та послуги, які дають громадянам узагальнені та доступні знання про поточну політику. Основна вигода для громадян – можливість забезпечити їх компетентність задля ефективної громадської участі. Електронні засоби сприяють отриманню інформацію у реальному часі, забезпечують оперативність процесу «запит–відповідь». На цьому рівні активно реалізується політика електронної просвіти, інклюзії, доступності ІКТ для різних категорій населення. Верхній рівень – участь громадян у формуванні політики, веденні політичного діалогу. Електронні інструменти дозволяють у реальному часі забезпечувати ефективну взаємодію на базі електронних дискусійних платформ [13, с. 4]. На наш погляд, спірною видається позиція щодо визначення мезорівня та верхнього рівня з огляду на їх схожість та взаємодоповнюваність.

Аналіз іноземних джерел дає підстави для формування дещо відмінного підходу до визначення електронної демократії. Наприклад, електронну демократію визначають як широкий спектр інтерактивних інструментів, які охоплюють існуючі та нові медіа-джерела, що дозволяє представникам громадськості висловлювати свої думки та прагнути впливати на прийняття рішень у своїй громаді, країні чи навіть на глобальному рівні. Електронної демократії можна досягти за допомогою старих технологій, таких як телебачення і радіо, і новіших технологій, таких як Інтернет, мобільні телефони та електронні системи голосування. Величезна кількість зацікавлених сторін може отримати доступ до інформації через Інтернет [9]. Такий підхід чітко відображає концепцію «digitization» і «digitalization», враховуючи технічну складову та

результат її запровадження. У розрізі логічного зв'язку «електронна демократія – інструмент», диджиталізація відіграє ключову роль.

Інша група зарубіжних дослідників використовують термін «цифрова демократія», який змінює погляд на зв'язок між демократією, урядуванням, адмініструванням та диджиталізацією. Учені зазначають, що розвиток демократії в цифрову еру має позитивні та негативні сторони. Позитивні аспекти засвідчують можливості громадян висловлювати свої прагнення, створювати групи, реалізувати протестні акції, політику контролю, запропоновану урядом, тощо. Справа в тому, що з цієї точки зору демократичні країни стають більш демократичними, оскільки віртуальні простори та доступ до Інтернету можуть надати користувачам можливість висловити свою думку. З іншого боку, є негативна сторона демократії в цифрову еру, про що свідчать часті випадки етичних порушень громадськістю в соціальних мережах у формі містифікацій, проявів ненависті, клевети тощо. Базове розуміння членами громадянського суспільства свободи вираження поглядів на цифрових платформах потребує додатково розвитку, що і є однією з проблем і викликів для демократії в сучасну цифрову еру [10].

Електронну демократію можна також розглядати у якості мети електронного урядування, його кінцевої цілі, оскільки останнє асоціюється із засобом реалізації демократичних процесів. Така взаємозалежність понять сприяє їх планомірному та одночасному розвитку, тому формування державної політики повинно відбуватись із врахуванням особливостей втілення завдань електронного урядування задля розвитку електронної демократії.

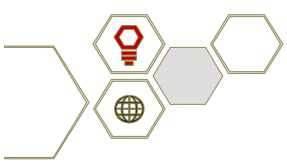
Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні передбачено, що електронна демократія повинна сприяти розширенню можливостей суспільно-політичної участі громадян, зростанню громадської активності через впровадження ІКТ у системі суспільних відносин [11]. Основними засадами та напрямками розвитку е-демократії Стратегією визначено: удосконалення нормативно-правового забезпечення у частині організації електронної взаємодії громадян та організацій з державними органами; активне використання новітніх

ІКТ задля забезпечення «участі громадян та організацій у формуванні та реалізації державної політики, у тому числі шляхом підтримки пілотних інтернет-проектів»; формування мережевої культури комунікації на засадах партнерства; визнання важливої ролі засобів масової інформації як майданчиків для публічних форумів та дискусій, за допомогою яких громадяни мають можливість відстоювати свої суспільні інтереси; «створення та впровадження інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Електронний парламент України», яка забезпечить доступ громадян до інформації про парламентську діяльність та документів...», а також стимулює розвиток рівноправного цілісного інформаційного суспільства у результаті використання сучасних ІКТ і стандартів; розвиток системи інтерактивної взаємодії з громадянами на базі Національного центру підтримки електронного урядування з використанням наявних соціальних мереж «Ми розвиваємо електронне урядування»; «сприяння співпраці державних органів з інститутами громадянського суспільства, експертами та міжнародними партнерами у розробленні проектів нормативно-правових актів, стандартів та впровадженні пілотних проектів електронної демократії з дотримання прав людини та верховенства права» [11, с. 6].

Як зазначає в своєму дослідження О. Юріков, у повоєнний період першочерговими заходами реалізації електронної демократії стануть: 1) широке застосування ІКТ, зокрема мобільного застосунку «Дія», що сприятиме забезпеченню взаємодії суспільства та держави; 2) активізація та розширення електронної участі громадян у формуванні місцевих бюджетів; 3) удосконалення порядку електронних звернень і петицій; 4) участь в обговоренні проектів правових актів. При цьому, як наголошує вчений, визначальним завданням, що постане перед органами державної влади в повоєнній Україні, стане «запровадження електронного голосування» [4, с. 141].

Що стосується електронного парламенту як необхідної складової електронної демократії, то його впровадження в Україні стало результатом тривалого процесу диджиталізації публічної сфери, яка повинна була досягти належного рівня розвитку технологічної складової, спроможної сприяти

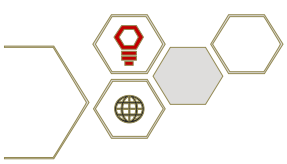
полегшенню процесів законотворення та підвищувати рівень ефективності діяльності законодавчого органу.

Як зазначають експерти Центру політико-правових реформ, електронний парламент – орган законодавчої влади, що як один із центрів концентрації політичної влади спрямований на забезпечення ефективної взаємодії між парламентарями (народними депутатами) і представниками громадянського суспільства з використанням ІКТ на засадах верховенства права, прозорості, доступності та підзвітності діяльності. Адаптація до форми електронного парламенту здійснює істотний вплив на структуру традиційних парламентів, їхню компетенцію та повноваження, відносини між парламентами та іншими особами, зокрема громадянами [14].

Досить вдалим є розмежування напрямів, за якими повинно відбуватися оновлення формату взаємовідносин між громадянами та органами державної влади: «легальний (у законодавчому процесі – організація документообігу та здійснення ефективної міжнародної діяльності), комунікативний (соціальні мережі та сайти – зменшення перешкод для вільного спілкування), технологічний (еволюція технологій, модернізація інформаційних сервісів), інтерактивний (покращення інституційно-функціональних параметрів взаємодії, посилення безпосередньої участі, запровадження інтеграції між парламентом і громадянами)» [14].

С. Чукут акцентує, що електронний парламент – це законодавчий орган, який «уповноважений бути більш відкритим, прозорим і відповідальним за допомогою ІКТ». [6, с. 136]. Основним завдання останнього вчений вбачає забезпечення можливості доступу громадян до нормативних документів та результатів діяльності законодавчої влади.

На нашу думку, не варто ототожнювати електронну демократію лише з результатами представницької діяльності єдиного законодавчого органу України, оскільки такий підхід є концептуально неправильним. Електронна демократія – це етап розвитку політичного режиму країни, за якого громадяни як єдине джерело влади мають змогу реалізувати, захистити свої права та свободи,

виконати обов'язки через використання інформаційних технологій, тобто, в результаті цифровізації. Тому, трактування електронної демократії як способу реалізації активного виборчого права або виключно як діяльності парламенту є неправильним.

Що стосується електронної демократії, то її слід визнати метою електронного урядування. На наш погляд, електронну демократію слід розглядати ширше, ніж запропоновано в чинному законодавстві України. Відповідно електронною демократією варто вважати застосування ІКТ та засобів, які дозволяють громадянам та організаціям брати участь у демократичних процесах держави. Зазначення переваг такої участі не є обов'язковим для нормативного закріплення дефініції у чинних нормативно-правових актах. Перевагою такого визначення є його відповідність положенням європейського законодавства, зокрема, Рекомендації Rec(2004)15 Комітету міністрів країн-членів Ради Європи щодо е-урядування від 15 грудня 2004 року [15].

У Рекомендаціях Ради Європи (Recommendation CM/Rec (2009)1) електронна демократія (e-democracy) визначається як «інструмент зміцнення демократії, демократичних інститутів та демократичних процесів за допомогою ІКТ. Її головним завданням є «електронна підтримка демократії». Е-демократія є однією зі стратегій підтримки демократії, демократичних інститутів, демократичних процесів і поширення демократичних цінностей. Вона доповнює традиційні інструменти демократії і є взаємопов'язаною з ними» [5, с. 71].

Висновки. Отже, проаналізовані підходи доводять, що електронна демократія не може існувати відокремлено від інших складових цифрової політики держави, як-от електронне урядування та диджиталізація сфери публічного управління. Наявні нормативно-правові основи вже передбачають певні механізми е-участі й прозорості, проте, як свідчать наукові дослідження та практичний досвід, ці механізми вимагають подальшого вдосконалення. Із урахуванням вітчизняних реалій та міжнародних рекомендацій постає необхідність формувати комплексний, міждисциплінарний підхід, що

об'єднуватиме адміністративно-правові, управлінські та технологічні інструменти. Саме у цьому контексті важливо оцінити перспективи розвитку е-демократії як цілісної складової державної цифрової політики, що покликана посилювати демократичні процеси та інклюзивність суспільного врядування.

Електронна демократія є однією з провідних складових цифрової політики держави, адже поєднує технологічні можливості сучасного суспільства з принципами демократичного врядування та відкритості. Її впровадження в Україні відбувається водночас із розвитком електронного урядування, однак потребує посиленої уваги з боку законодавця, виконавчих органів і громадськості до адміністративно-правового аспекту. На основі аналізу наукових публікацій і нормативних документів можна стверджувати, що для створення дієвого правового механізму е-демократії варто збалансувати технологічні інновації з вимогами дотримання прав і свобод людини та принципом верховенства права.

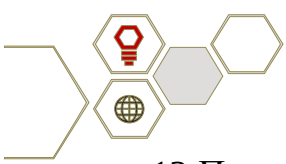
Подальша цифрова трансформація держави вимагає чіткої стратегії розвитку е-демократії, яка включатиме регламентацію процедур електронних звернень, е-голосування, електронних петицій та інших форм громадської участі. Водночас системна реалізація цих процесів потребує закріплення правових гарантій безпеки даних, удосконалення координації між державними інституціями та проведення активної інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення. Саме завдяки комплексному підходу, що об'єднуватиме законодавчі, технологічні та управлінські рішення, електронна демократія може стати повноцінним чинником розвитку України як сучасної цифрової держави, відкритої для участі кожного громадянина в ухваленні суспільно значущих рішень.

Список використаних джерел

1. Сопілко І. М., Сай Р. Є. Електронне урядування, як елемент електронної демократії в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2020. № 2. С. 102–107. DOI: 10.18372/2307-9061.55.14781

2. Саркісова К. Електронна демократія як форма політичної комунікації в сучасному суспільстві. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 66–74.
3. Мезенцев А. В. Електронне урядування, електронна демократія – підходи до визначень. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 1. С. 64–69.
4. Юріков О. О. Стратегія реалізації електронної демократії в період повоєнної відбудови України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. № 39. С. 140–144. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.39.26>
5. Крилова Ю. І. Електронна демократія в Україні: теоретичний і практичний аспекти. *Інформація і право*. 2022. № 2. С. 70–77. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2\(41\).270366](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2(41).270366)
6. Чукут С. А. Впровадження електронного парламенту в Україні в контексті сучасних світових тенденцій. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2016. № 1. С. 133–137.
7. Хаустова М. Вплив е-демократії на суспільний розвиток в Україні: теоретико-практичний підхід. *Право та інновації*. 2022. № 3 (39). С. 7–16. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3\(39\)-1](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3(39)-1)
8. Трошкіна К. Є. Електронна демократія: стан та перспективи впровадження в Україні. *Наукові записки*. Серія: Право. 2024. № 17. С. 39-43. DOI: [10.36550/2522-9230-2024-17-39-43](https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-17-39-43)
9. Public Participation Guide / United States Environmental Protection Agency (EPA). URL: <https://www.epa.gov/international-cooperation/public-participation-guide>
10. Congge U., Guillamon M.-D., Nurmandi A., Salahudin S., Sihid I. T. Digital democracy: A systematic literature review. *Systematic review article. Section. Politics of Technology*. 2023. Vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpos.2023.972802>
11. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text>

12. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text>
13. Електронна демократія. Біла книга державної політики / за ред. С. Панцира. Київ, 2015. URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronna-demokratiya.pdf>
14. Барікова А. В Україні запущений електронний парламент / Центр політико-правових реформ. URL: <https://pravo.org.ua/v-ukrayini-zapushheno-elektronnyj-parlament/>
15. Recommendation Rec(2004)15 of the Committee of Ministers to member states on electronic governance (“e-governance”): adopted by the Committee of Ministers on 15 December 2004 at the 909th meeting of the Ministers' Deputies. URL: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/activities/key-texts/recommendations/00Rec_2004_15e-gov_en.asp